

Gelijk gezegd: in zijn toespraak voor het Congres op 8 december zweeg Roosevelt over Duitsland. Even opzettelijk vlocht hij in de radiotoespraak die hij een dag later, 9 december, tot het Amerikaanse volk richtte, een passage in waarin hij Duitsland en Italië prikkelde, tot een oorlogsverklaring over te gaan:

*'We know that Germany and Japan are conducting their military and naval operations with a joint plan. That plan considers all peoples and nations which are not helping the Axis Powers, as common enemies of each and every one of the Axis Powers . . . Remember always that Germany and Italy, regardless of any formal declaration of war consider themselves at war with the United States just as much as they consider themselves at war with Britain and Russia . . . We expect to eliminate the danger from Japan, but it would serve us ill if we accomplished that and found that the rest of the world was dominated by Hitler and Mussolini'*¹ -

het was alles mede een duidelijke poging van Roosevelt, te verhoeden dat zijn luisteraars al hun animositeit op Japan zouden concentreren; het sloot ook aan bij de gedachtengangen die geleid hadden tot het opstellen van het geheime *Victory Program* dat enkele dagen vóór Pearl Harbor, op 4 december, door de *Chicago Tribune* gepubliceerd was.

De inhoud van die publikatie was aan Hitler en de zijnen bekend maar zij maakten er zich na Pearl Harbor iets minder zorgen over. Speciaal de *Oberbefehlshaber der Kriegsmarine*, admiraal Raeder, was van oordeel dat Japan, door aan te vallen, alle berekeningen die in het *Victory Program* vervat waren, op losse schroeven gesteld had: het leek wel uitgesloten dat de Verenigde Staten in staat zouden zijn, per 1 juli 1943 de grote strijdmacht gereed te hebben waarmee zij de beslissende veldtocht in West-Europa hadden willen inzetten. Hitler maakte van dat voornemen melding in de toespraak die hij op 10 december in de *Reichstag* hield; Roosevelt duidde hij er in aan als een krankzinnige, wiens daden echter wel begrijpelijk waren: *'Wir wissen, welche Kraft hinter Roosevelt steht. Es ist jener ewige Jude, der seine Zeit als gekommen erachtet.'* Overigens deelde Hitler niet mee of hij Amerika de oorlog verklaard had dan wel zou verklaren. Dat was wèl de teneur van zijn schier eindeloze toespraak. Als enige concrete maatregel maakte hij bekend dat aan de Amerikaanse zaakgelastigde opdracht gegeven was, Berlijn te verlaten.

Wellicht gaat het niet te ver, Hitlers terughoudendheid als een symptoom van aarzelen te zien. Is die veronderstelling juist, dan kunnen zijn aarzelingen slechts versterkt zijn door de sombere stemming die hij in de *Reichstag* aan-

¹ Aangehaald in: *Addresses and Messages of Franklin D. Roosevelt* (1943), p. 105.